

บทที่ 1

การพิสูจน์สัญชาติ : การโต้แย้งสิทธิอันเกี่ยวเนื่องกับกฎหมายสัญชาติ

จากการศึกษาถึงบทบาทความสัมพันธ์ของสัญชาติ กับกฎหมายระหว่างประเทศ จึงยอมเป็นที่ตระหนักได้อย่างชัดเจนว่า สัญชาติเป็นสิ่งอธิบายความเกี่ยวพันระหว่างรัฐกับบุคคลผู้ไม่มีฐานะ ในกฎหมายระหว่างประเทศ และในขณะเดียวกัน สัญชาติยอมเป็นเครื่องชี้หรือกำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลนั้น ตามกฎหมายภายในของประเทศที่บุคคลนั้นมีสัญชาติสังกัดอยู่

อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ในปรากฏการณ์ระหว่างประเทศ การที่บุคคลมีสัญชาติมากกว่าหนึ่งสัญชาตินั้นเกิดขึ้นได้เสมอ ถึงแม้ว่าตามกฎหมายภายในของแต่ละประเทศที่เกี่ยวข้องนั้น บุคคลจะมีได้เพียงสัญชาติเดียวก็ตาม การที่บุคคลหนึ่งมีสัญชาติหนึ่งตามกฎหมายของประเทศหนึ่งและมีอีกสัญชาติหนึ่งตามกฎหมายภายในของอีกประเทศหนึ่ง ก็เรียกได้แล้วว่าเป็นบุคคลสองสัญชาติ¹ ปัญหาเรื่องบุคคลสองสัญชาติ หรือหลายสัญชาติ จึงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกประเทศทุกระบบกฎหมาย ทั้งนี้เป็นเพราะกฎหมายระหว่างประเทศให้อำนาจ และดุลพินิจอย่างกว้างขวางแก่รัฐ ในอันที่จะยึดถือกฎเกณฑ์ที่จะใช้ในการตรากฎหมายสัญชาติ และในการถือว่าบุคคลใดบ้างเป็นคนชาติของตน² จึงอยู่กฎหมายระหว่างประเทศก็ได้วางขอบเขตในเรื่องนี้ไว้ และในบางกรณีก็มีคำตัดสินว่า กฎหมายสัญชาติของรัฐที่อยู่นอกขอบเขตของหลักกว้าง ๆ ที่วางไว้ หรือจารีตประเพณีระหว่างประเทศ หรืออนุสัญญาสากล หรือหลักกฎหมายทั่วไปที่ได้รับการยอมรับนับถือโดยอารยรัฐ ย่อมไม่มีผลและไม่สมควรหรือจำเป็นที่ประเทศอื่นจะต้องยอมรับหรือปฏิบัติตาม³ แต่สำหรับสภาพของการมีสองสัญชาติ

¹ สมปอง สุจริตกุล "ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาบุคคลสองสัญชาติ" บทบัญญัติ เล่ม 20 ตอน 2 (เมษายน 2505) : 350

² Schwarzenberger "International Law", Vol.1, 3rd Edition, (London : Stevens and Sons, Ltd., 1958), PP. 362-363

³ สมปอง สุจริตกุล, ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาบุคคลสองสัญชาติ, : 350

ของการมีสองสัญชาตินั้น ศาลระหว่างประเทศได้ยอมรับนับถือมานานแล้ว⁴ และแม้ในระบบกฎหมายภายในของประเทศไทย ก็ยอมรับสภาพของการมีสองสัญชาติทั้งในพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 และในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508⁵ แต่ในขณะเดียวกันก็มีนโยบายที่จะจำกัดหรือบรรเทาปัญหาบุคคลสองสัญชาติให้ลดน้อยลง ดังจะเห็นได้จากการกำหนดให้บุคคลดังกล่าวสละสัญชาติไทยได้ หากมีความประสงค์ ทั้งนี้ ย่อมอยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี

สำหรับประเทศไทย การประกาศใช้ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 มีผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนบางกลุ่มบางจำพวกซึ่งเคยได้สัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แต่ถูกถอนสัญชาติไทยตั้งแต่วันที่ 14 ธันวาคม 2515 ทำให้บุคคลดังกล่าวอาจกลับกลายเป็นคนไร้สัญชาติ หากประเทศบรรพบุรุษของบุคคลนั้น ไม่ยอมให้สัญชาติแก่บุคคลนั้นเช่นกัน จึงนับว่าเป็นปัญหาที่ประเทศไทยจะต้องหาหนทางแก้ไข เพราะโดยหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานแล้ว มนุษย์ทุกคนต้องมีถิ่นฐานและสัญชาติ

⁴ a Conevaro Case (1912) Scott, Hague Court Report (1916), P. 184 ศาลประจำอนุญาโตตุลาการ ณ กรุงเฮกตัดสินว่า Rafael Canevaro เป็นคนชาติของเปรู และของอิตาลี ในขณะเดียวกันอ้างถึงในสมปอง สุจริตกุล, ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับปัญหาบุคคลสองสัญชาติ, : 350

⁵ พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 บัญญัติว่า "ถ้าจะต้องใช้กฎหมายสัญชาติบังคับ และบุคคลมีสัญชาติตั้งแต่สองสัญชาติขึ้นไป อันได้รับมาเป็นลำดับให้ใช้กฎหมายสัญชาติที่บุคคลนั้นได้รับครั้งสุดท้ายบังคับ..."

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 15 บัญญัติว่า

"ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทย เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย ขณะที่บิดาเป็นคนต่างด้าว และอาจถือสัญชาติของบิดาได้ หรือผู้ซึ่งได้สัญชาติไทย ตามมาตรา 12 วรรคสอง แต่ไม่ได้แสดงความจำนง ภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 14 หรือผู้ซึ่งมีสัญชาติไทย และสัญชาติอื่นหรือผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการแปลงชาติ ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามแบบ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้สละสัญชาติไทย ให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี"

1.1 ความหมายของการพิสูจน์สัญชาติไทย

จากการที่กฎหมายว่าด้วยสัญชาติของประเทศไทยกำหนดการได้มาซึ่งสัญชาติไทย โดยการเกิดของบุคคลไว้ โดยอาศัยทั้งหลักสายโลหิต และหลักดินแดน ดังปรากฏในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508⁶ จึงทำให้เกิดปัญหาในการตีความตีความของกฎหมาย ประกอบกับการที่ประเทศไทยออกกฎหมายจำกัดการให้สัญชาติไทยแก่บุคคลบางจำพวกที่เกิดในราชอาณาจักร โดยให้ถอนสัญชาติไทยของบุคคลบางจำพวก หรือไม่ให้บุคคลบางจำพวกได้รับสัญชาติไทย⁷ การถอนสัญชาติไทยของบุคคลบางจำพวก หรือไม่ให้บุคคลบางจำพวกได้รับสัญชาติไทย จึงทำให้บุคคลดังกล่าวเกิดความไม่แน่ใจว่า ตนเป็นบุคคลในข่ายถูกถอนสัญชาติไทย หรือไม่ได้รับสัญชาติไทย ตามกฎหมายที่บังคับเช่นนั้นหรือไม่ อย่างไรก็ดี ในขณะที่รัฐพยายามคัดเลือก หรือจัดสรรบุคคลที่สมควรจะได้รับสัญชาติไทย ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งถือว่าสัญชาติเป็นเรื่องอันพึงถือเป็นกิจการภายในของรัฐ ซึ่งรัฐอื่นไม่สามารถแทรกแซงได้ แต่การออกกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสัญชาติ ทั้งพระราชบัญญัติสัญชาติของไทย และประกาศของคณะปฏิวัติที่เพิกถอนสัญชาติไทยของบุคคลบางจำพวก หรือไม่ให้บุคคลบางจำพวกได้รับสัญชาติไทย จึงก่อให้เกิดความพยายามของบุคคลบางจำพวกที่จะพิสูจน์ว่าตนเป็นผู้มีสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติของไทย หรือตนไม่อยู่ในข่ายที่จะถูกเพิกถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

สำหรับเหตุผล ซึ่งนับเป็นปัญหาสำคัญของการพิสูจน์สัญชาติไทยอีกเหตุผลหนึ่ง คือ เหตุผลที่บุคคลอ้างตนว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย เพื่อพิสูจน์สิทธิในการเข้าประเทศไทย และดำรงชีพอยู่ในประเทศไทยโดยไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขใด ๆ ของกฎหมายที่กำหนดให้บุคคลต่างด้าวพึงต้องปฏิบัติ

⁶ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7 บัญญัติว่า

"บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

(1) ผู้เกิดโดยบิดาเป็นคนไทย ไม่ว่าจะเกิดใน หรือนอกราชอาณาจักรไทย

(2) ผู้เกิดนอกราชอาณาจักรไทย โดยมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบิดาไม่มีสัญชาติ

(3) ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย"

⁷ ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

จากพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 ของไทย ที่กำหนดให้ผู้ที่อ้างตนว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ต้องพิสูจน์ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ เชื่อถือได้ว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย มิฉะนั้นให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นคนต่างด้าว นั้น การพิสูจน์สัญชาติไทยในกรณีนี้ จึงเป็นการพิสูจน์สิทธิที่จะเข้าประเทศไทย ในฐานะผู้มีสัญชาติไทย ซึ่งแม้หลักเกณฑ์ในการพิสูจน์สัญชาติไทย จะมีปรากฏอยู่ใน พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 แต่เพียงแห่งเดียวก็ตาม แต่ด้วยเหตุของการที่กฎหมายว่าด้วยสัญชาติของไทย กำหนดหลักการได้สัญชาติไทย รวมตลอดถึงการที่ประเทศไทยใช้ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 จากัดการได้สัญชาติไทยตั้งได้กล่าวมาแล้ว ในวรรคต้นการพิสูจน์สัญชาติไทย ในที่นี้ จึงมีความหมายรวมถึง

1. การขอพิสูจน์สัญชาติ ตามมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ซึ่งต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองกำหนด อันเป็นการพิสูจน์สิทธิในการเข้าประเทศไทยในฐานะผู้มีสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

2. การพิสูจน์สิทธิที่จะได้รับสัญชาติไทย ซึ่งบุคคลมีอยู่หรือเชื่อว่า มีอยู่ ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แต่ถูกโต้แย้งสิทธิด้วยการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

สำหรับความแตกต่างของการพิสูจน์สัญชาติไทยทั้งสองกรณี

การพิสูจน์สัญชาติไทยในกรณีที่ 1 จะเป็นการพิสูจน์สัญชาติไทย สำหรับบุคคลที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรไทย ส่วนการพิสูจน์สัญชาติไทยในกรณีที่ 2 จะเป็นการพิสูจน์สัญชาติไทยของบุคคลที่ไม่เคยเดินทางออกนอกราชอาณาจักรไทยเลย

อย่างไรก็ตาม การพิสูจน์สัญชาติไทยในกรณีที่ 2 นี้ มิใช่การขอคืนสัญชาติไทยแต่อย่างใด เพราะการขอคืนสัญชาติไทย ซึ่งต้องขออนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย ตามที่บัญญัติไว้ในท้ายประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าวนี้ เป็นการยอมรับถึงการถูกจำกัดสัญชาติไทย ตามเงื่อนไขที่รัฐกำหนดว่าตนถูกถอนสัญชาติไทย หรือไม่ได้รับสัญชาติไทย แล้ว แต่มีความประสงค์ที่จะขอคืนสัญชาติไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนั้น

ความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันของการพิสูจน์สัญชาติไทยทั้งสองกรณี

การพิสูจน์สัญชาติไทยไม่ว่ากรณีที่ 1 หรือ 2 จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการโต้แย้งสิทธิ โดยสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็สิทธิในการเข้าเมือง ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 หรือสิทธิในการที่จะได้รับสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2508 และแม้กรณีที่ 1 จะได้ดำเนินการตามขั้นตอนของฝ่ายบริหารในเบื้องต้น ซึ่งเป็นการพิสูจน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ตาม แต่ผลสุดท้ายของกระบวนการก็เป็นการโต้แย้งสิทธิในลักษณะคดีมีข้อพิพาท ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่นเดียวกับกรณีที่ 2 ที่ต้องดำเนินการกระบวนการในลักษณะคดีอันมีข้อพิพาทมาแต่ต้น

หากหน้าที่ในการให้สัญชาติไทยของรัฐ และสิทธิในการได้รับสัญชาติไทยของบุคคลมีความสอดคล้องกันไปในแนวทางเดียวกัน ผลก็คือ ความพอใจของทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งผู้ให้และผู้รับ แต่ในขณะเดียวกัน หากรัฐปฏิเสธที่จะให้สัญชาติไทยแก่บุคคลใด ในขณะที่บุคคลนั้นเห็นว่า ตนสมควรที่จะต้องได้รับสัญชาติไทย ความไม่สอดคล้องในแนวทางเดียวกัน ย่อมก่อให้เกิดการโต้แย้ง อันจะนำไปสู่กระบวนการของการพิสูจน์สัญชาติ

1.2 ลักษณะของการโต้แย้งสิทธิอันเกี่ยวข้องกับกฎหมายสัญชาติ

ก่อนที่จะได้มีการกล่าวถึง การโต้แย้งสิทธิอันเกี่ยวข้องกับกฎหมายสัญชาตินั้น จำต้องแยกประเภทของคดีแพ่งให้ทราบก่อน ดังนี้

ประเภทของคดีแพ่ง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ^๘

1. คดีมีข้อพิพาท คือ กรณีที่โจทก์ฟ้องโดยเรียกผู้ใดผู้หนึ่ง หรือหลายคนเป็นจำเลย กรณีฟ้องเพราะถูกโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิ หรือหน้าที่ต้องเรียกผู้โต้แย้งนั้นเป็นจำเลย จึงเป็นคดีมีข้อพิพาท

2. คดีไม่มีข้อพิพาท คือ กรณีใช้สิทธิทางศาล โดยเป็นเรื่องราวระหว่างผู้หนึ่งกับศาล ไม่เรียกผู้ใดมาเป็นจำเลย จึงเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท โจทก์คดีไม่มีข้อพิพาท เรียกว่า "ผู้ร้องขอ" คำฟ้องเรียกว่า "คำร้องขอ"

^๘ พัทธน์ จักรางกร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2527), หน้า 9

เพราะไม่กล่าวหาใคร และไม่ได้ฟ้องใคร ผู้ร้องถือว่าเป็นโจทก์ และคำร้องขอเป็นคำฟ้อง ตามมาตรา 1 (3)⁹

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55¹⁰
แยกพิจารณาได้ดังนี้

ก. "บุคคล" เท่านั้น จึงจะเป็นคู่ความดำเนินคดีในศาลได้
บุคคลในที่นี้ หมายความว่า บุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ คือหมายถึง บุคคลธรรมดา และนิติบุคคล

ข. ต้องมีข้อโต้แย้งในเรื่องสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแพ่ง
ข้อโต้แย้ง ไม่หมายถึง โต้เถียงกันในเรื่องสิทธิหรือหน้าที่ แต่
หมายความว่า มีการกระทบกระเทือนถึงสิทธิหรือหน้าที่กัน¹¹

คำว่า "กฎหมายแพ่ง" ในกรณีนี้ มิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น อาจเป็นกฎหมายอื่นใดก็ได้ที่ให้สิทธิหรือกำหนด
หน้าที่ของบุคคลไว้ เช่น ประมวลกฎหมายที่ดิน ประมวลรัษฎากร ฯลฯ¹²

อนึ่ง สิทธิหรือหน้าที่ที่ถูกโต้แย้งนั้น จะต้องเป็นสิทธิหรือหน้าที่ที่มีอยู่
ตามกฎหมายหรือมีกฎหมายรับรอง ไม่ใช่แต่เพียงสิทธิหรือหน้าที่ที่คิดว่ามีอยู่

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (3) บัญญัติว่า
"คำฟ้อง" หมายความว่า กระบวนพิจารณาใด ๆ ที่โจทก์ได้เสนอข้อหาต่อศาล
ไม่ว่าจะได้เสนอด้วยวาจา หรือทำเป็นหนังสือ ไม่ว่าจะได้เสนอต่อศาลชั้นต้น
หรือชั้นอุทธรณ์ หรือฎีกา ไม่ว่าจะได้เสนอในขณะที่เริ่มคดี โดยคำฟ้อง หรือ
คำร้องขอ หรือเสนอในภายหลัง โดยคำฟ้องเพิ่มเติม หรือแก้ไข หรือฟ้องแย้ง
หรือโดยสอดเข้ามาในคดี หรือถูกบังคับ หรือโดยมีคำขอให้พิจารณาใหม่

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บัญญัติว่า
"เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิ หรือหน้าที่ของบุคคลใด ตามกฎหมายแพ่ง
หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาล
ส่วนแห่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งหรือประมวลกฎหมายนี้"

¹¹ พัทธน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่ง, หน้า 8

¹² จาริส เขมะจารุ, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 1
หน่วยที่ 1-9 พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528),
หน้า 210

ค. ต้องเป็นกรณีที่มีกฎหมายสารบัญญัติรับรองให้ใช้สิทธิในทางศาล การใช้สิทธิทางศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 จึงเป็นกรณีที่ไม่มีบุคคลใดมาโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมาย แต่เป็นกรณีที่บุคคลนั้นเอง มีความจำเป็นจะต้องมาขอรับอำนาจจากศาล เพื่อจะได้ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป การร้องขอใช้สิทธิทางศาล จึงมีหลักสำคัญอยู่ว่า

1. จะต้องมิกฎหมายสนับสนุนให้ร้องขอเช่นนั้นได้ หากไม่มีกฎหมายรับรองเช่นนั้นได้ ก็จะไม่ร้องไม่ได้

2. ในกรณีที่กฎหมายสนับสนุนให้ร้องขอได้แล้ว การใช้สิทธิทางศาล เช่นนี้จะต้องทำเป็นคำร้องขอแบบคดีไม่มีข้อพิพาท ไม่ต้องทำเป็นคำฟ้องแบบคดีมีข้อพิพาทเพราะไม่ได้มีการฟ้องบุคคลใดเป็นจำเลย¹³

อย่างไรก็ตามในคดีไม่มีข้อพิพาทนี้ หากมีบุคคลอื่นร้องคัดค้านเข้ามาในคดี ก็ทำให้คดีนั้นกลายเป็นคดีมีข้อพิพาทไป เสมือนว่าผู้ร้องซึ่งเป็นผู้เริ่มคดีเป็นโจทก์ และผู้คัดค้านเป็นจำเลย ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 188 (4) ว่า

"ถ้าบุคคลอื่นใด นอกจากคู่ความที่ได้ยื่นฟ้องคดีอันไม่มีข้อพิพาท ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีโดยตรงหรือโดยอ้อม ให้ถือว่าบุคคลเช่นว่ามานี้ เป็นคู่ความ และให้ดำเนินคดีไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยคดีอันมีข้อพิพาท..."¹⁴

จากการศึกษาถึงกรณีของการโต้แย้งสิทธิ หรือการใช้สิทธิทางศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 แล้ว สามารถนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับลักษณะของการโต้แย้งสิทธิ อันเกี่ยวเนื่องกับกฎหมายสัญชาติได้ดังนี้

¹³ จาร์ส เชมะจาร์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 1 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 116

¹⁴ ธานินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สหกรณ์ออมทรัพย์กระทรวงยุติธรรม จำกัด, 2522) หน้า 262

- บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ก็สามารถเป็นคู่ความดำเนินคดีในศาลได้ ในกรณีถูกโต้แย้งสิทธิในเรื่องสัญชาติ

- การถูกโต้แย้งสิทธิเกี่ยวกับเรื่องสัญชาตินั้น ถือเป็นสิทธิที่มีกฎหมายรับรองอยู่ อันได้แก่ กฎหมายว่าด้วยสัญชาติของไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ฉะนั้น หากปรากฏว่ามีผู้โต้แย้งสิทธิเกี่ยวกับสัญชาติของบุคคลใด บุคคลนั้นก็ชอบที่จะดำเนินคดีอย่างมีข้อพิพาทต่อผู้โต้แย้งสิทธิของบุคคลนั้นได้

- กรณีใช้สิทธิทางศาลในเรื่องขอพิสูจน์สัญชาติไทย ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 โดยต้องยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวงเสียก่อน ต่อเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่สั่งประการใดแล้ว ผู้นั้นไม่พอใจคำสั่ง จึงจะร้องขอให้ศาลพิจารณาได้ เมื่อผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนดังกล่าว จึงไม่มีสิทธิร้องต่อศาล¹⁵

ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57¹⁶ กำหนดให้ผู้ร้องต้องยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน และหากไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ก็มีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อศาลให้พิจารณา จากบทบัญญัติดังกล่าว หากจะมองผิวเผินก็เสมือนหนึ่งว่าเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้บุคคลใช้สิทธิทางศาล ซึ่งจะต้องทำเป็นคำร้องขอแบบคดีไม่มีข้อพิพาท กล่าวคือ เป็นเรื่องระหว่างบุคคลนั้นกับศาล โดยไม่มีการเรียกผู้ใดมาเป็นจำเลย และกรณีดังกล่าวหากถือเป็นเรื่องที่จะต้องใช้สิทธิทางศาลแล้ว ก็มีใช้กรณีของการถูกโต้แย้งสิทธิเกี่ยวกับเรื่องสัญชาติ แต่อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522

¹⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 472/2525

¹⁶ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 57 บัญญัติว่า "เพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้ ผู้ใดอ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ถ้าไม่ปรากฏหลักฐานอันเพียงพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเชื่อถือได้ว่า เป็นคนมีสัญชาติไทย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้นั้นเป็นคนต่างด้าวจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสัญชาติไทย

การพิสูจน์ตามวรรคหนึ่ง ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบ และเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวง หากผู้นั้นไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ จะร้องขอต่อศาลให้พิจารณาก็ได้

ในกรณีที่มีการร้องขอต่อศาล เมื่อได้รับคำร้องขอแล้ว ให้ศาลแจ้งต่อพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านได้

มาตราดังกล่าว ยังมีการกำหนดวรรคท้าย ให้พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านได้ ซึ่งในเรื่องเกี่ยวกับสัญชาตินี้ พนักงานอัยการจะเข้ามาโต้แย้งคัดค้านทุกเรื่อง เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับรัฐ และจากผลของการที่พนักงานอัยการโต้แย้งคัดค้านในคดีไม่มีข้อพิพาทจึงกลับกลายเป็นคดีมีข้อพิพาทไป เสมือนหนึ่งว่าผู้ร้องซึ่งเป็นผู้เริ่มคดีเป็นโจทก์ และผู้คัดค้านเป็นจำเลย การดำเนินคดีจึงเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อันว่าด้วยคดีมีข้อพิพาท¹⁷

ฉะนั้น ปัญหาเกี่ยวกับสัญชาติจึงเป็นปัญหาอันเกิดจากการโต้แย้งสิทธิระหว่างบุคคลกับรัฐ ซึ่งนำไปสู่สาเหตุของการพิสูจน์สัญชาติในลำดับต่อมา

1.3 สาเหตุของการพิสูจน์สัญชาติไทยอันเกิดจากการโต้แย้งสิทธิ ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

การพิสูจน์สัญชาติไทย อันเกิดจากการโต้แย้งสิทธิ ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 นั้น เป็นการพิสูจน์ตามกระบวนการที่กำหนดในพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 กล่าวคือ เป็นการพิสูจน์ว่า ผู้ร้องมีสัญชาติไทยอันได้มาโดยการเกิด ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 หรือไม่ สำหรับการได้สัญชาติไทยโดยกรณีอื่น เช่น ได้รับการแปลงสัญชาติเป็นไทย หรือขอเข้าถือสัญชาติไทยตามสามี หากเสียสัญชาติไทยไปไม่ว่าด้วยกรณีใดก็ตาม การจะได้รับสัญชาติไทยอีกหรือไม่นั้น คงเป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งสัญชาติไทย ตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสัญชาติ และไม่อยู่ในเงื่อนไขที่จะต้องดำเนินการพิสูจน์สัญชาติไทย ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองอีกดังเช่นผู้ที่ได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิด ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 188 (4) บัญญัติว่า "ในคดีไม่มีข้อพิพาท ให้ใช้ข้อบังคับต่อไปนี้..."

(4) ถ้าบุคคลอื่นใดนอกจากคู่ความที่ได้ยื่นฟ้องคดีอันไม่มีข้อพิพาทได้เข้ามาเกี่ยวข้องในคดีโดยตรงหรือโดยอ้อม ให้ถือว่าบุคคลเช่นว่ามานี้เป็นคู่ความ และให้ดำเนินการไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยคดีอันมีข้อพิพาท..."

1.3.1 การโต้แย้งสิทธิ ตามมาตรา 7 (1) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

มาตรา 7 (1) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 เป็นการได้สัญชาติไทย โดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิตจากบิดาเป็นคนไทย ไม่ว่าจะเกิดใน หรือนอกราชอาณาจักรไทย และแม้บิดาจะเป็นผู้มีสัญชาติไทย โดยการเกิด หรือโดยการแปลงชาติก็ตาม หากใช้สาระสำคัญไม่ บุตรที่เกิดจากบิดาซึ่งขณะนั้นมีสัญชาติไทย ย่อมถือว่าเป็นผู้ได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิต¹⁸ ดังที่บัญญัติในอนุมาตรานี้

กรณีตัวอย่างที่ 1 เด็กชาย A เกิดวันที่ 10 ธันวาคม 2521 ที่ประเทศฟิลิปปินส์ ตามใบสำคัญการเกิดออกให้โดยทางราชการของประเทศฟิลิปปินส์ ลงวันที่ 26 มิถุนายน 2522 เป็นบุตรของนายดา บุคคลสัญชาติไทย และนางเลียวเนอร์ คนสัญชาติฟิลิปปินส์ บิดามารดาสมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามใบสำคัญการสมรสของประเทศไทย ออกให้ที่สำนักงานทะเบียนเขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2522 ต่อมาเมื่ออายุได้ 1 ปี ถือนหนังสือเดินทางของประเทศฟิลิปปินส์ เดินทางเข้ามาในประเทศไทยพร้อมกับบิดา ดังนี้ เด็กชาย A จะได้รับสัญชาติไทยหรือไม่ในเมื่อเกิดจากบิดาซึ่งเป็นคนสัญชาติไทย

จากกรณีตัวอย่าง ปัญหาที่ต้องพิจารณามีว่า เด็กชาย A เกิดจากบิดาคนสัญชาติไทย และมารดาคนสัญชาติฟิลิปปินส์ ในขณะที่เกิดบิดามารดายังมิได้จดทะเบียนสมรสกัน ต่อมาบิดามารดาจดทะเบียนสมรสกันในภายหลัง ดังนี้ บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และกลายเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายขึ้นในภายหลัง หรือหลังการเกิด จะได้รับสัญชาติไทยตามบิดาหรือไม่ หากพิจารณาจากประมวล

¹⁸ สุเทพ อรรถการและสฤกษ์ดีผล ชมไพศาล, กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลและอาญา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2516), หน้า 9

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1557¹⁹ การเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา 1547²⁰ มีผลนับแต่วันสมรส ในกรณีที่บิดามารดาสมรสกันภายหลัง แต่ผลที่กล่าววานั้น น่าจะเป็นผลเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของเด็ก ที่ได้รับการรับรอง ในทางแพ่ง เช่น สิทธิใช้นามสกุล และรับมรดก เป็นต้น ซึ่งเป็นสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายเอกชนมิได้เกี่ยวกับสัญชาติ ซึ่งเป็นสิทธิที่ได้มาตามกฎหมายมหาชน ฉะนั้น หากจะพิจารณาเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ ซึ่งปรารถนาจะให้บุตรที่เกิดจากบิดาซึ่งมีสัญชาติไทย และเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายได้สัญชาติไทย โดยการเกิดแล้ว บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และกลายเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายขึ้นในภายหลัง จึงสมควรที่จะได้รับสัญชาติไทยย้อนหลังนับตั้งแต่เกิด²¹ เช่นเดียวกับบุตรที่เกิดจากบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายมาตั้งแต่แรก อย่างไรก็ตาม การเกิดนอกราชอาณาจักรตั้งเช่นกรณีตัวอย่างนี้ จะมีผลแตกต่างกับการเกิดในราชอาณาจักรไทย ดังตัวอย่างที่จะกล่าวต่อไป

กรณีตัวอย่างที่ 2 เด็กชายเขียวเกิดในราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2500 จากบิดาคณสัญชาติไทย และมารดาเป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย โดยมีได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ขณะเด็กชายเขียวเกิด บิดามารดาของเด็กชายเขียวยังมิได้จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมาย ต่อมาบิดามารดาของเด็กชายเขียวได้จดทะเบียนสมรสกันในภายหลัง อันมีผลให้เด็กชายเขียวกลายเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดาดังนี้ เด็กชายเขียวจะได้รับสัญชาติไทยตั้งกรณีตัวอย่างที่ 1 หรือไม่

¹⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1557 บัญญัติว่า

"การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ตาม 1547 มีผล

- (1) นับแต่วันสมรส ในกรณีที่บิดามารดาสมรสกันภายหลัง
- (2) นับแต่วันจดทะเบียน ในกรณีที่บิดาจดทะเบียนเด็กเป็นบุตร
- (3) นับแต่วันมีคำพิพากษาถึงที่สุด ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร

แต่ทั้งนี้ จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอก ผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนเด็กเป็นบุตรตามคำพิพากษา"

²⁰ มาตรา 1547 บัญญัติว่า "เด็กเกิดจากบิดามารดาที่ได้สมรสกัน จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันในภายหลัง หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเด็กเป็นบุตร หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร"

²¹ กมล สนธิเกษตริน, คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2525) หน้า 81

ปัญหาที่ต้องพิจารณามีว่า ผลของการที่เด็กชายเขี้ยวกลายเป็นบุตร โดยชอบด้วยกฎหมายของบิดาในภายหลังนั้น เด็กชายเขี้ยวจะได้รับสัญชาติไทย ย้อนหลังนับแต่เกิด เช่นเดียวกับการเกิดนอกราชอาณาจักรหรือไม่อย่างไร ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า ในขณะที่เกิดบิดามารดาของเด็กชายเขี้ยว มิได้จดทะเบียนสมรสกัน ผลก็คือ เด็กชายเขี้ยว่อมได้รับสัญชาติไทย โดยการเกิดในราชอาณาจักรไทยตามหลักดินแดน นัยมาตรา 7 (3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แต่โดยที่การเกิดในราชอาณาจักรไทยตามหลักดินแดนของเด็กชายเขี้ยว นั้น จำต้องพิจารณาประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ซึ่งเพิกถอนสัญชาติไทยของบุคคลบางจำพวก หรือไม่ให้บุคคลบางจำพวกได้รับสัญชาติไทย การที่เด็กชายเขี้ยวเกิดจากมารดาคนต่างด้าว ซึ่งเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรไทย โดยมีได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง และไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย เด็กชายเขี้ยวจึงถูกถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าวด้วย แม้ต่อมาภายหลัง บิดามารดาของเด็กชายเขี้ยวจะจดทะเบียนสมรสกัน และมีผลให้เด็กชายเขี้ยวกลายเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547 ก็ตาม แต่ก็หาทำให้เด็กชายเขี้ยวกลับได้รับสัญชาติไทยย้อนหลังนับแต่เกิด ด้วยเหตุเกิดจากบิดาซึ่งเป็นคนมีสัญชาติไทย ตามหลักสืบสายโลหิต ดั่งนัยมาตรา 7 (1) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3120/2528)²²

²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3120/2528 ขณะโจทก์เกิดบิดามารดาของโจทก์ยังมิได้จดทะเบียนสมรสกัน มารดาโจทก์เป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทย โดยมีได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง โจทก์จึงถูกถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 แม้บิดามารดาของโจทก์จะได้จดทะเบียนสมรสกันในภายหลัง มีผลให้โจทก์กลายเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดา ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1547 ก็ตาม ก็หาทำให้โจทก์กลับได้สัญชาติไทย ตาม พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้กับกรณีทั่ว ๆ ไปอีกไม่

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ได้กำหนดเรื่องการถอนสัญชาติไทย และการได้สัญชาติไทยของบุคคลบางประการไว้เป็นพิเศษยิ่งกว่าการเสียสัญชาติไทย และการกลับคืนสัญชาติไทย ตาม พ.ร.บ. สัญชาติฯ และในข้อ 3 ของประกาศนั้นยังระบุไว้ด้วยว่า ถ้ามีบทกฎหมายใดขัดหรือแย้งกับประกาศนี้ ก็ให้ใช้ประกาศนี้แทน แสดงว่าประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 มีผลบังคับเป็นพิเศษยิ่งกว่า พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508 เมื่อโจทก์ถูกถอนสัญชาติ ตามประกาศของคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าว โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มิได้มีคำสั่งยกเว้นเป็นอย่างอื่น โจทก์ย่อมไม่ได้สัญชาติไทย

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการเกิดในราชอาณาจักรไทย ย่อมถูกจำกัดการให้สัญชาติไทยโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 อีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการได้สัญชาติก่อให้เกิดสิทธิบางประการแก่ผู้ได้รับสัญชาติ แต่ในขณะเดียวกัน ก็ก่อให้เกิดหน้าที่ของรัฐต่อผู้ได้รับสัญชาติด้วย จึงเป็นอำนาจของรัฐที่จะให้สัญชาติแก่ผู้ใด ตามเงื่อนไขที่รัฐเห็นว่าเหมาะสม ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับนโยบาย เหตุการณ์บ้านเมืองและความจำเป็นของแต่ละประเทศ

จากกรณีตัวอย่างที่ได้หยิบยกขึ้นมากล่าวไว้แล้วนี้ ประเด็นในเรื่องการพิสูจน์สัญชาติไทย อันเกิดจากการโต้แย้งสิทธิ ตามมาตรา 7 (1) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 จึงอยู่ที่ว่า ในการพิสูจน์สัญชาติไทยนี้ ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติไทย สามารถพิสูจน์ความเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายโดยการเกิด ตามหลักสายโลหิตจากบิดาซึ่งในขณะนั้นมีสัญชาติไทยได้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าองค์ประกอบของการมีสัญชาติไทย ตามมาตรา 7 (1) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 อย่างไรก็ตาม การเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายในภายหลังนั้น อาจถูกจำกัดการได้รับสัญชาติไทย ด้วยผลของกฎหมายที่ให้ถอนสัญชาติไทยของบุคคลบางจำพวก หรือไม่ให้บุคคลบางจำพวกได้รับสัญชาติไทยได้ หากเกิดในราชอาณาจักรไทย ดังเช่นคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้น

1.3.2 การโต้แย้งสิทธิ ตามมาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

มาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 เป็นการกำหนดการได้สัญชาติโดยการเกิด ตามหลักสายโลหิตจากมารดาผู้มีสัญชาติไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือบิดาไม่มีสัญชาติ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้บุตรเป็นบุคคลไร้สัญชาติ สำหรับเหตุผลที่ให้บุตรได้สัญชาติไทย ตามหลักสายโลหิตของมารดาก็เนื่องจากบุตรไม่อาจได้สัญชาติไทยตามหลักสายโลหิตของบิดา และในขณะเดียวกัน ก็ไม่อาจได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน เนื่องจากเกิดนอกราชอาณาจักร การกำหนดให้บุตรได้สัญชาติไทยตามหลักสายโลหิตของมารดานี้ จึงเป็นเหตุผลสมควร เพราะอย่างน้อยบุตรก็มีสายโลหิตส่วนหนึ่งมาจากมารดาเช่นเดียวกัน

สำหรับการให้เด็กถือสัญชาติตามมารดา กฎหมายต่างประเทศกำหนดไว้ต่างกัน คือ²³

²³ กมล สนธิเกษตริน, คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล, หน้า 85

ก. ไม่ให้สัญชาติของมารดาแก่เด็กเลย โดยถือหลักสายโลหิตของบิดาโดยเคร่งครัด ประเทศเหล่านี้ ได้แก่ อังกฤษ อิหร่าน อัฟกานิสถาน เป็นต้น

ข. ให้สัญชาติของมารดาแก่เด็กเฉพาะที่เกิดในประเทศ ได้แก่ ฝรั่งเศส ฟิลิปปินส์ พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2496 ของไทยเราเคยถือหลักนี้ แต่ในปัจจุบันได้ยกเลิกไปแล้ว

ค. ให้สัญชาติของมารดาแก่เด็กโดยมีเงื่อนไข เช่น จะต้องมิถิ่นฐานหรือภูมิลำเนาอยู่ในประเทศนั้น จึงจะได้สัญชาติของมารดา ประเทศเหล่านี้ ได้แก่ ประเทศต่าง ๆ ในอเมริกาใต้และอเมริกากลาง เช่น ปานามา นิคารากัว

ง. ให้สัญชาติของมารดาแก่เด็กโดยไม่มีเงื่อนไข คือ ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกประเทศนั้น ไม่ว่าจะมิภูมิลำเนาอยู่ในประเทศนั้นหรือไม่ ก็ได้สัญชาติของมารดาทั้งนั้น

กรณีตัวอย่าง เด็กชายซิงห์เกิดที่ประเทศอินเดีย จากมารดาคนสัญชาติไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนี้ หากเด็กชายซิงห์เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรไทย โดยถือหนังสือเดินทางของประเทศอินเดีย เด็กชายซิงห์จะยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย ตามมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ได้หรือไม่

จากกรณีดังกล่าว เด็กชายซิงห์ย่อมยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทยได้ และอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะได้รับสัญชาติไทย ตามนัยมาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ทั้งนี้เพราะเด็กชายซิงห์เกิดนอกราชอาณาจักรไทย จากมารดาผู้มีสัญชาติไทย และขณะเกิดไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย

ปัญหาที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า หากภายหลังปรากฏข้อเท็จจริงเพิ่มเติม

1. บิดามารดาของเด็กชายซิงห์ จดทะเบียนกันตามกฎหมายไทย ภายหลังจากที่เด็กชายซิงห์เกิด แต่ก่อนที่เด็กชายซิงห์จะยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย และบิดาของเด็กชายซิงห์มีสัญชาติอินเดีย การจดทะเบียนสมรสจะมีผลทำให้เด็กชายซิงห์ ปรากฏบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย และไม่อยู่ในเงื่อนไขที่จะได้รับสัญชาติไทย ตามนัยมาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 หรือไม่

2. หากเด็กชายซิงห์ได้รับสัญชาติไทย ตามนัยมาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 อันเนื่องมาจากผลของการพิสูจน์สัญชาติไทยแล้ว และภายหลังบิดามารดาของเด็กชายซิงห์ ได้จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายไทย เด็กชายซิงห์จะต้องถูกถอนสัญชาติไทย เพราะปรากฏบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นคนต่างด้าวหรือไม่

จากปัญหาดังกล่าวในข้อ 1. หากข้อเท็จจริงปรากฏว่า บิดามารดาของเด็กชายซิงห์ จดทะเบียนสมรสกันภายหลังจากที่เด็กชายซิงห์เกิด ในการพิจารณาขอพิสูจน์สัญชาติไทย เด็กชายซิงห์ย่อมไม่ได้รับสัญชาติไทย ตามนัยมาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 เพราะปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย เทียบเคียงกับกรณีตัวอย่างที่ 1 ในข้อ 1.3.1 ที่ว่าด้วยการโต้แย้งสิทธิ ตามมาตรา 7 (1) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และกลายเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายในภายหลัง จึงสมควรที่จะได้รับสัญชาติของบิดา ตามหลักสืบสายโลหิตมากกว่าที่จะได้รับสัญชาติของมารดา ตามมาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ที่กำหนดเป็นข้อยกเว้นขึ้น เพื่อมิให้บุตรกลายเป็นบุคคลไร้สัญชาติ เพราะไม่อาจถือสัญชาติของบิดาได้ แต่หากบุตรสามารถถือสัญชาติของบิดาได้แล้ว ความจำเป็นในการได้สัญชาติ ตามนัยมาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ก็น่าจะหมดไป อย่างไรก็ดี จำต้องพิจารณาปัญหาในข้อ 2 ประกอบด้วยคือ หากปรากฏว่า เด็กชายซิงห์ได้รับสัญชาติไทย ตามนัยมาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แล้ว ต่อมาภายหลังบิดามารดาจดทะเบียนกันตามกฎหมายไทย ผลของการเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายในภายหลัง ก็หาทำให้เด็กชายซิงห์ต้องเสียสัญชาติไทยไปไม่ และในขณะเดียวกันก็มีอาจดำเนินการถอนสัญชาติไทย²⁴ ของเด็กชายซิงห์ เพราะเหตุที่ปรากฏบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นคนต่างด้าวได้ ทั้งนี้เพราะการได้สัญชาติไทยของเด็กชายซิงห์เป็นการได้สัญชาติ อันเนื่องมาจากเกิดจากมารดาคนสัญชาติไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย และการเกิดของเด็กชายซิงห์เป็นการเกิดนอกราชอาณาจักรไทย

จากปัญหาที่ได้ศึกษามาตั้งกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การได้สัญชาติไทย ตามนัยมาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 นี้ แม้จะเป็นการได้สัญชาติไทย ตามหลักสืบสายโลหิตจากมารดาคนสัญชาติไทย ซึ่ง

²⁴ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 หมวด 2 ว่าด้วยการเสียสัญชาติไทยประกอบ ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

กฎหมายกำหนดขึ้น เพื่อเป็นข้อยกเว้นในการได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิต จากบิดาคนสัญชาติไทย และการได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดนก็ตาม แต่ในขณะ เดียวกัน ก็ปรากฏช่องว่างในการให้สัญชาติแก่บุตรที่ปรากฏบิดาโดยชอบด้วย กฎหมาย ในภายหลัง ผลของการเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายในภายหลัง ควรที่จะ มีผลย้อนหลังนับตั้งแต่บุตรเกิด และส่งผลกระทบต่อถึงการได้สัญชาติมาตั้งแต่แรก กระนั้นหรือ ผู้เขียนมีความเห็นว่า การได้สัญชาติโดยการเกิดนั้น ไม่ว่าจะ เป็น การเกิดโดยบิดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย หรือมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่ไม่ ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบิดาไม่มีสัญชาติ และเกิดนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา 7 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ก็ตาม สัญชาติน่าจะเป็นสิ่งที่ได้มาในขณะที่เกิด หากในขณะที่เกิดนั้น ปรากฏบิดาโดยชอบ ด้วยกฎหมาย บุตรก็สมควรที่จะได้รับสัญชาติตามบิดาไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราช อาณาจักร และหากในขณะที่เกิดนอกราชอาณาจักรไทย ไม่ปรากฏบิดาโดยชอบ ด้วยกฎหมาย หรือบิดาไม่มีสัญชาติ บุตรก็สมควรที่จะได้รับสัญชาติไทยตามมารดา หากสัญชาติตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพิจารณาในขณะที่เกิด ปัญหาการพิจารณา สัญชาติตั้งกรณีตัวอย่างของการโต้แย้งสิทธิ ตามมาตรา 7 (1) และ (2) แห่ง พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ก็จะหมดไป

อย่างไรก็ตาม ประเด็นในเรื่องการพิสูจน์สัญชาติไทย อันเกิดจาก การโต้แย้งสิทธิ ตามมาตรา 7 (2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 จึงอยู่ที่ว่า ในขณะที่บุตรเกิดนอกราชอาณาจักรนั้น มารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย และ ไม่ปรากฏบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือบิดาไม่มีสัญชาติหรือไม่ หากมารดา เป็นผู้มีสัญชาติไทย และ ไม่ปรากฏบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือบิดาไม่มีสัญชาติ บุตรก็ย่อมได้รับสัญชาติไทย การพิสูจน์สัญชาติไทยในกรณีดังกล่าวนี้ จึงเป็นเรื่อง ค่อนข้างยากที่จะตรวจสอบให้ได้ข้อเท็จจริงว่า บุตรของหญิงผู้มีสัญชาติไทยนั้น ไม่ปรากฏบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายจริง

1.3.3 การโต้แย้งสิทธิตามมาตรา 7 (3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

มาตรา 7 (3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 เป็นการกำหนดการได้สัญชาติโดยการเกิดตามหลักดินแดน กล่าวคือ บุคคล ย่อมได้สัญชาติโดยการเกิดในราชอาณาจักรไทย สำหรับหลักดินแดนนี้ เป็นหลัก ที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของไทยเกือบทุกฉบับ มีอยู่เพียงฉบับเดียว เท่านั้นคือ พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2496 ที่บัญญัติไว้ว่า บุคคล จะได้รับสัญชาติไทย ตามหลักดินแดนต่อเมื่อเกิดในราชอาณาจักรโดยมารดาเป็น คนไทย การที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนั้น ก็เพราะไม่ประสงค์ให้บุตรของ คนต่างด้าว ซึ่งไม่มีมารดาเป็นคนสัญชาติไทยที่เกิดในประเทศไทยได้รับสัญชาติ ไทย สำหรับพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 (ฉบับปัจจุบัน) ได้ยกเลิกความ

ในข้อนี้ และบัญญัติไว้แต่เพียงว่า ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยย่อมได้สัญชาติไทย โดยไม่จำเป็นต้องปรากฏว่า เกิดจากมารดาที่มีสัญชาติไทยแต่อย่างใด ดังนั้น บุตรของบุคคลต่างด้าวที่เกิดในราชอาณาจักร จึงย่อมได้รับสัญชาติไทยด้วย อย่างไรก็ตาม การได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักดินแดนนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของรัฐที่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น หรือกำหนดข้อยกเว้นอย่างใด ๆ ไว้ก็ได้ ดังจะได้ศึกษาในหัวข้อต่อไป

กรณีตัวอย่าง นายดี เกิดในราชอาณาจักรไทย จากบิดามารดาสัญชาติจีน ซึ่งได้รับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวแล้ว ต่อมานายดีเดินทางไปอยู่ประเทศจีนและแต่งงานกับนางหมวยคนสัญชาติจีน โดยสมรสกันตามกฎหมายของประเทศจีน มีบุตรด้วยกัน 1 คน เกิดที่ประเทศจีน นายดีและครอบครัวเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร โดยถือหนังสือเดินทางของประเทศจีน ดังนี้ นายดีจะยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติและอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะได้รับสัญชาติไทยหรือไม่

จากกรณีดังกล่าว นายดีย่อมยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติ และอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะได้รับสัญชาติไทย ทั้งนี้ เนื่องจากนายดีเกิดในราชอาณาจักรไทย นายดี จึงได้รับสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7 (3) แต่ปัญหาที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า บุตรของนายดีจะได้รับสัญชาติไทยด้วยหรือไม่ และหากคณะกรรมการพิจารณาถอนสัญชาติไทย พิจารณาแล้วเห็นว่า นายดีมีสัญชาติไทยแต่อยู่ในกรณีอาจถูกถอนสัญชาติไทย ตามมาตรา 17 (1)(2) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508²⁵ และคณะกรรมการพิจารณาถอนสัญชาติไทย สั่งถอนสัญชาติไทยของนายดีเสีย ดังนี้ การถอนสัญชาติไทยของนายดีจะมีผลไปถึงบุตรหรือไม่

จากปัญหาที่ยกมากล่าวข้างต้นนี้ บุตรของนายดีย่อมได้รับสัญชาติไทย ทั้งนี้ เนื่องจากเกิดจากบิดาซึ่งเป็นคนมีสัญชาติไทย แต่การที่นายดีถูกถอนสัญชาติไทยนั้น เป็นการถอนเนื่องจากนายดีเข้าเงื่อนไขของการพิจารณาถอนสัญชาติตามพระราชบัญญัติสัญชาติพ.ศ. 2508 การถอนสัญชาติไทย จึงเป็นการถอน

²⁵ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 17 บัญญัติว่า

"ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย โดยมีบิดาเป็นคนต่างด้าว อาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อปรากฏว่า

(1) ไปอยู่ในต่างประเทศที่บิดามี หรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลาติดต่อกันเกินห้าปี นับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะ

(2) มีหลักฐานแสดงว่า ใช้สัญชาติของบิดา หรือสัญชาติอื่น หรือฝากใฝ่อยู่ในสัญชาติของบิดา หรือสัญชาติอื่น..."

เฉพาะตัวของนายดี ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508²⁶ แต่ในขณะที่บุตรของนายดีเกิดนั้น นายดียังคงต้องถือว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย เพียงแต่ยังมีได้ดำเนินการตามกระบวนการพิสูจน์สัญชาติไทยเท่านั้น ฉะนั้น การถอนสัญชาติไทยของนายดี จึงไม่อาจมีผลไปถึงบุตรของนายดีด้วย บุตรของนายดีจึงได้รับสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7 (1) และไม่เข้าเงื่อนไขของการถอนสัญชาติไทย เพราะมิใช่เป็นผู้ที่ได้รับสัญชาติไทย เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยจากบิดาซึ่งเป็นคนต่างด้าวแต่อย่างใด

สำหรับการโต้แย้งสิทธิ ตามมาตรา 7 (3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 นี้ เป็นเรื่องที่ปรากฏมากในการยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาติ ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงระยะเวลาหนึ่ง มีคนไทยเดินทางไปอยู่ในประเทศจีนมาก และการเดินทางไปนั้น ปรากฏว่ามีอยู่หลายกลุ่ม บางกลุ่มเดินทางไปด้วยเหตุผลทางการเมือง และบางกลุ่มเป็นลูกหลานจีนในไทยซึ่งเดินทางออกไปด้วยเหตุผลเพราะความนิยม หรือฝักใฝ่ในประเทศของบรรพบุรุษ ฉะนั้น เมื่อบุคคลเหล่านั้นเดินทางกลับประเทศไทย และอ้างตนว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย จึงต้องมีการตรวจสอบ และพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ เพราะหากบุคคลดังกล่าวได้รับสัญชาติไทยแล้ว ย่อมมีผลถึงบุคคลในครอบครัวชั้นบุตรและหลาน ซึ่งจะต้องได้รับสัญชาติไทยด้วย เพราะประเทศไทยถือหลักสืบสายโลหิตมาแต่เดิม และมาเริ่มใช้หลักดินแดนอย่างแน่นอนเมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2456²⁷

ประเด็นในเรื่องการพิสูจน์สัญชาติไทย อันเกิดจากการโต้แย้งสิทธิ ตามมาตรา 7 (3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 จึงอยู่ที่การพิสูจน์เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงว่า ผู้ยื่นคำขอพิสูจน์สัญชาตินั้น เป็นบุคคลเดียวกันกับผู้ที่ถูกอ้างถึงในประเทศไทย และได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักดินแดน อีกทั้งไม่ได้รับผลกระทบจากการออกกฎหมายถอนสัญชาติไทยของบุคคลบางจำพวกหรือไม่ให้บุคคลบางจำพวกได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 แต่อย่างใด การพิสูจน์สัญชาติในประเด็นนี้ พยานหลักฐานจึงมีส่วนสำคัญในการพิจารณาเป็นอย่างมาก ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

²⁶ มาตรา 5 บัญญัติว่า "การได้สัญชาติไทยตามมาตรา 9 หรือตามมาตรา 12 การเสียสัญชาติไทยตามหมวด 2 หรือการกลับคืนสัญชาติไทย ตามหมวด 3 ให้มีผลต่อเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้มีผลเฉพาะตัว"

²⁷ กมล สนธิเกษตริน, คำอธิบายประมวลกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคล หน้า 51

1.4 สาเหตุของการพิสูจน์สัญชาติไทยอันเกิดจากการโต้แย้งสิทธิ ตามประกาศ
ของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

การพิสูจน์สัญชาติไทย อันเกิดจากการโต้แย้งสิทธิ ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 นั้น สืบเนื่องมาจากมีผู้อพยพพลัดถิ่นเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งตามธรรมเนียมปฏิบัติระหว่างประเทศ ผู้อพยพพลัดถิ่นจะไม่ได้รับสัญชาติของประเทศนั้น ลูกหลานที่เกิดมาก็มิได้รับสัญชาติเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาเรื่องบุคคลสองสัญชาติ และโดยปกติแล้ว การอพยพพลัดถิ่นจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ ประเทศบ้านเกิดเมืองนอนของตนเกิดความยุ่งยากเดือดร้อน อาจจะเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ หรือภัยของสงคราม เมื่อเหตุแห่งความเดือดร้อนสิ้นสุดลง ผู้อพยพพลัดถิ่นก็จะพากันเดินทางกลับประเทศของตน²⁸ แต่การรื้อหาเป็นเช่นนั้นไม่ มีผู้อพยพอีกเป็นจำนวนมากที่พากันตั้งรกรากอยู่ในประเทศไทย โดยไม่ยอมอพยพกลับจนกระทั่งทุกวันนี้

โดยที่พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ของไทย กำหนดการได้สัญชาติโดยการเกิดไว้ในมาตรา 7 (3) ว่า "ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย ย่อมได้สัญชาติไทย" และจากการที่หลักเกณฑ์ในข้อนี้ มิได้กำหนดข้อยกเว้นไว้สำหรับผู้อพยพ จึงน่าจะตีความหมายได้ว่า บุตรหลานของผู้อพยพที่เกิดในประเทศไทย ย่อมจะได้รับสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติฉบับนี้

ฉะนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงความยุ่งยากที่อาจเกิดขึ้น รัฐบาลชุดจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้ออกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 โดยที่พิจารณาเห็นว่า บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง หรือบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทย โดยได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่เพียงชั่วคราว หรือเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย และบุคคลเหล่านั้นแม้จะมีสัญชาติไทย แต่ก็มีได้มีความจงรักภักดีต่อประเทศไทย ฉะนั้น เพื่อป้องกันและรักษาความมั่นคงแห่งชาติ จึงควรที่จะมิให้บุคคลดังกล่าวมีหรือได้สัญชาติไทยต่อไป

จากประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ มีผลให้บุตรหลานของบุคคลต่างด้าวไม่เพียงแต่เฉพาะบุตรของผู้อพยพได้รับผลกระทบในการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ได้รับสัญชาติไทยทั้งสิ้น แต่มีผลกระทบไปถึงบุตรของคนต่างด้าวที่เกิดในขณะที่

²⁸ ขจัดภัย บุษปัทมน์, นวนิยาย พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2521) หน้า 21

คนต่างด้าวนั้นเข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวด้วย และจากสาเหตุนี้ จึงเกิดข้อโต้แย้งสิทธิขึ้นระหว่างบุคคลกับรัฐ โดยที่บุคคลเชื่อว่าตนเป็นผู้มีสัญชาติไทย หรือได้รับสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และไม่อยู่ในเงื่อนไขของการถอนสัญชาติไทย หรือไม่ให้ได้รับสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ บุคคลเหล่านั้นจึงต้องพิสูจน์ เพื่อให้ปรากฏข้อเท็จจริงว่าตนยังคงเป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย หรือได้รับสัญชาติไทยอยู่และด้วยเหตุที่ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ฉะนั้น บุคคลที่เกิดก่อนวันที่ 14 ธันวาคม 2515 และบุคคลที่เกิดหลังวันที่ 14 ธันวาคม 2515 จึงต้องแยกพิจารณากรณีของการโต้แย้งสิทธิ ตามที่ประกาศของคณะปฏิวัติกำหนด ดังนี้

1.4.1 กรณีโต้แย้งสิทธิของบุคคลที่เกิดก่อนวันที่ 14 ธันวาคม 2515 ซึ่งต้องถูกถอนสัญชาติไทย

ประกาศของคณะปฏิวัติข้อ 1. กำหนดให้ถอนสัญชาติไทยของบรรดาบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทยก่อนวันที่ 14 ธันวาคม 2515 โดยบิดาเป็นคนต่างด้าว หรือมารดาเป็นคนต่างด้าว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย และในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดานั้นเป็น

1. ผู้ที่ได้รับการผ่อนผัน ให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย เป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย
2. ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทย เพียงชั่วคราว หรือ
3. ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย โดยไม่ได้รับอนุญาต ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

ทั้งนี้ เว้นแต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พิจารณาเห็นสมควร และสั่งเฉพาะราย

จากบทบัญญัติในข้อ 1. แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ จึงเห็นได้ว่า บุตรของคนต่างด้าวที่เกิดจากบิดาเป็นคนต่างด้าว หรือมารดาเป็นคนต่างด้าว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หากบิดาหรือมารดานั้นเป็นคนต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรไทย ตามนัย (1)(2) หรือ (3) แล้ว ย่อมจะต้องถูกถอนสัญชาติไทย โดยผลของประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ทันที และมีต้องดำเนินการถอนสัญชาติไทย ดังบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ

สัญญาชาติ พ.ศ. 2508 อีกแต่อย่างใด โดยที่ความในข้อ 3. แห่งประกาศของ คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 บัญญัติว่า "บรรดาบทกฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นใน ส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้ว ในประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับ ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ ให้ใช้ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้แทน" ประกอบ กับอำนาจของคณะปฏิวัติซึ่งมีอำนาจเด็ดขาดทั้งในทางนิติบัญญัติ และในทาง บริหารแล้ว แสดงให้เห็นว่า ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 เป็นกฎหมาย ที่ว่าด้วยการถอนสัญชาติไทยของบรรดาบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดย บิดาเป็นคนต่างด้าว หรือมารดาเป็นคนต่างด้าว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วย กฎหมาย และเข้าเงื่อนไขตามข้อ 1. แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 เป็นกรณีพิเศษ และมีเจตนารมณ์ที่จะถอนสัญชาติไทยเป็นการทั่วไปทันที มิใช่ เป็น การถอนสัญชาติไทยเฉพาะราย จึงไม่ได้กำหนดวิธีการถอนสัญชาติไทยไว้ ดังเช่นพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

ฉะนั้น บรรดาบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาเป็น คนต่างด้าว หรือมารดาเป็นคนต่างด้าว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย และเข้าเงื่อนไขตามข้อ 1. แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ย่อมสิ้น สัญชาติไทยทันที โดยผลของประกาศของคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าว ไม่จำเป็นต้อง ดำเนินการถอนตามวิธีถอนสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แต่อย่างใด²⁹

สำหรับการถอนสัญชาติไทยของบุคคล ที่เกิดก่อนวันที่ 14 ธันวาคม 2515 ซึ่งมีบิดาเป็นคนต่างด้าว หรือมารดาเป็นคนต่างด้าวแต่ไม่ปรากฏบิดาที่ ชอบด้วยกฎหมาย และในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาอยู่ในเงื่อนไข ตามข้อ 1 (1) (2) หรือ (3) ดังกล่าวข้างต้นนั้น ก่อให้เกิดปัญหาในการตีความว่า บิดาหรือ มารดาเข้าเงื่อนไขตามประกาศของคณะปฏิวัติหรือไม่ ดังนั้น การโต้แย้งสิทธิ ในกรณีตามประกาศของคณะปฏิวัติ จึงเป็นการที่บุคคลต้องพิสูจน์ตนเองว่า ตน ยังเป็นผู้มีสัญชาติไทย และไม่อยู่ในเงื่อนไขของการถอนสัญชาติไทย ตาม ประกาศของคณะปฏิวัติ กรณีจะเข้าเงื่อนไขตามข้อ 1 (1) (2) หรือ (3) หรือไม่ จึงเป็นปัญหาในการตีความและพบเห็นอยู่มาก ดังกรณีต่อไปนี้

²⁹ บันทึกหาหรือปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการถอนสัญชาติไทย ตาม ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, สิงหาคม 2516)

กรณีตัวอย่างที่ 1 เด็กชาย A เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยมีบิดาเป็นทหารอเมริกัน ที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทยในระหว่างปี 2508-2518 และมีมารดาเป็นคนสัญชาติไทย บิดามารดามีได้จดทะเบียนสมรสกัน ดังนั้น เด็กชาย A จะอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะต้องถูกถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าวหรือไม่

ปัญหาที่ต้องพิจารณามีว่า การที่ทหารอเมริกันเข้ามาในราชอาณาจักรไทย ในระหว่างปี 2508-2518 นั้น เป็นการเข้ามาในราชอาณาจักรไทยในลักษณะใด เข้าเงื่อนไขของประกาศของคณะปฏิวัติหรือไม่ จากข้อเท็จจริง³⁰ ทหารอเมริกันที่เข้ามาในระหว่างปี พ.ศ. 2508-2518 นั้น เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยตามที่รัฐบาลไทยกำหนดขึ้นตามข้อ 1 แห่งความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางการทหารระหว่างรัฐบาลแห่งประเทศไทยกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ซึ่งลงนาม ณ กรุงเพท เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2493³¹ ในฐานะที่เป็นการช่วยเหลือทางการทหารอย่างอื่นที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจัดให้ และรัฐบาลไทยยอมรับ โดยที่การอนุญาตให้บุคคลใดกระทำการใด ย่อมเป็นการกระทำในทางบริหาร ดังนั้น เมื่อฝ่ายบริหารของไทยยอมรับให้มีการปฏิบัติตามพันธะที่ตกลงกันนั้นแล้ว ก็จะถือว่าทหารอเมริกันเหล่านั้นเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย โดยมีได้รับอนุญาตไม่ได้

³⁰ บันทึกหารือการตีความตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 (กรณีสัญชาติของบุตรทหารอเมริกันที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยมีมารดาเป็นคนไทย), (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, กุมภาพันธ์ 2521)

³¹ ข้อ 1. เพื่อเป็นการสอดคล้องกับ หลักว่าด้วยความเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เป็นสาระสำคัญแก่นสันติภาพ และความมั่นคงระหว่างประเทศ รัฐบาลแต่ละฝ่ายจะได้จัดไว้ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งบริภัณฑ์ วัสดุ บริการต่าง ๆ หรือความช่วยเหลือทางการทหารอย่างอื่น ตามที่รัฐบาลผู้ให้ความช่วยเหลือ เช่นว่านี้ จะอนุมัติและเป็นไปตามข้อกำหนดและเงื่อนไขที่รัฐบาลนั้นจะตกลงก็ได้ การให้ความช่วยเหลือใด ๆ ตามที่ภาคีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะอนุมัติ เช่นว่านี้ จะต้องเป็นการสอดคล้องกับกฎบัตรสหประชาชาติด้วย ความช่วยเหลือที่สหรัฐอเมริกา จะได้จัดไว้ให้ตามความตกลงนั้นนั้น จะได้จัดให้ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมายมหาชน ฉบับที่ 329 แห่งรัฐสภา ชุดที่ 81 ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือ เช่นว่านี้ และภายใต้บังคับแห่งกฎหมายสหรัฐฉบับอื่น ๆ ที่ใช้แก่การนี้ ซึ่งจะมีผลใช้บังคับในกาลต่อไปนั้นด้วย รัฐบาลทั้งสองฝ่ายจะได้เจรจาข้อตกลงรายละเอียดอันจำเป็น เพื่อปฏิบัติการตามบทบัญญัติในวรรคนี้เป็น ครั้งคราว ฯลฯ

ปัญหาที่ต้องวินิจฉัยต่อมาก็คือ ทหารอเมริกันดังกล่าวได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่เป็นการ "ชั่วคราว" หรือเป็นการ "ประจำ" เพราะการที่คนต่างด้าวเข้ามาอยู่ในประเทศไทยโดยได้รับอนุญาตนั้น บุตรของคนต่างด้าวดังกล่าวที่เกิดในราชอาณาจักรไทยจะถูกถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อกรณีเป็นไปตามข้อ 1 (2) แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 คือ ต้องเป็นการได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่เพียง "ชั่วคราว" เท่านั้น และโดยนัยตรงข้าม การได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ประจำในประเทศไทย อันเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้บุตรของบุคคลดังกล่าวได้สัญชาติไทยนั้น การเข้ามาอยู่ประจำในลักษณะนี้ ย่อมต้องเป็นการเข้ามาอยู่ประจำที่มีลักษณะ และความสัมพันธ์สอดคล้องกับหลักของการได้สัญชาติไทยด้วย สำหรับคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ประจำ เพื่อถือเอาประเทศไทยตั้งหลักฐานเป็นที่อยู่ตลอดไป และมีได้มุ่งหมายที่จะกลับออกไปอีก กรณีย่อมไม่สมควรให้มีการถอนสัญชาติของบุตรผู้นั้นที่เกิดในประเทศไทย ทั้งนี้ เพราะบุคคลนั้นมุ่งมาพึ่งพาอาศัยประเทศไทยโดยเฉพาะ ซึ่งกรณีนี้ย่อมได้แก่คนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่โดย ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักร โดยรับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ ตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493³² (ปัจจุบันเป็นมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522) อันถือได้ว่าผู้นั้นเป็นคนเข้าเมือง (Immigrant) ที่อาจอยู่ในประเทศไทยได้ตลอดไปนั่นเอง แต่การเข้ามาของบรรดาทหารอเมริกันระหว่างปี พ.ศ. 2508-2518 นั้น เป็นการเข้ามา เพื่อช่วยเหลือทางการทหารตามวัตถุประสงค์ที่ตกลงกัน และเฉพาะในระหว่างที่ตกลงกันเท่านั้น ทั้งจะต้องกลับออกไปในที่สุด นอกจากนี้ การเข้ามดังกล่าวก็เป็นการปฏิบัติการให้แก่รัฐบาลสหรัฐอเมริกา โดยไม่มีการขอรับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ดังนั้น ไม่ว่าทหารอเมริกันเหล่านั้นจะเข้ามาอยู่ในประเทศไทยนานเพียงใด กรณีก็ยังคงต้องถือว่าเป็นการเข้ามาอยู่เพียงชั่วคราวเท่านั้น

³² มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 บัญญัติว่า "เมื่ออธิบดี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่อธิบดีมอบหมายได้อนุญาตให้คนต่างด้าวผู้ใดเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักร ตามความในมาตรา 22 หรือมาตรา 23 วรรคสองแล้ว คนต่างด้าวผู้นั้นจะต้องรับ ใบสำคัญถิ่นที่อยู่จากอธิบดี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่อธิบดีมอบหมาย ถ้ายังไม่ได้รับ ใบสำคัญถิ่นที่อยู่ จะถือว่าเป็นคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรมิได้..."

มาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า "คนต่างด้าวซึ่งได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร จะต้องขอรับใบสำคัญถิ่นที่อยู่จากอธิบดี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งอธิบดีมอบหมายไว้เป็นหลักฐานภายในเวลาสามสิบวัน นับแต่วันที่ ได้รับแจ้งจากพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นลายลักษณ์อักษร..."

แต่ทั้งนี้ พึงเป็นที่สังเกตว่า บุตรของทหารอเมริกันที่มีมารดาเป็นคนไทย อันจะถูกถอนสัญชาติไทยได้นั้น ต้องเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของทหารอเมริกันเท่านั้น แม้ว่าประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ข้อ 1. จะใช้คำว่า "...บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยมีบิดาเป็นคนต่างด้าว..." โดยมีได้กล่าวไว้ชัดแจ้งโดยเฉพาะว่า บิดานั้นจะต้องเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายของบุคคลดังกล่าวก็ตาม ทั้งนี้ เพราะโดยทั่วไปแล้ว บิดามารดามีสิทธิหน้าที่รับผิดชอบดูแลความเป็นอยู่ของบุตร แต่ถ้าบิดาและมารดาไม่ได้สมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมาย กรณีเป็นหลักที่ยอมรับในประเทศไทยว่า เด็กคนนั้นมีใช้บุตรของผู้ซึ่งเป็นบิดาตามความจริง คงเป็นแต่เพียงบุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดาแต่ฝ่ายเดียว³³ และมารดานั้นแต่ผู้เดียว เป็นผู้ที่มีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตรของตนโดยตรง โดยที่กฎหมายมีขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ราษฎรของประเทศ เมื่อราษฎรของไทยแต่ผู้เดียวมีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมายไทย ในการเลี้ยงดูบุตรอันเกิดจากตน โดยบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้ว่าบิดานั้นจะเป็นคนต่างด้าว แต่กฎหมายไทยก็ควรให้ความคุ้มครองตลอดไปถึงเด็ก ซึ่งคนไทยมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูนั้นด้วย ไม่เช่นนั้นผลจะกลายเป็นว่า กฎหมายไทยมิได้ช่วยให้คนไทยได้มีสิทธิหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด อนึ่ง ประเทศแทบทุกประเทศก็ถือว่าบุตรอันมิชอบด้วยกฎหมายของพลเมืองของตน ไม่มีสิทธิได้รับสัญชาติของประเทศตนตามหลักสืบสายโลหิต ถ้าประเทศไทยไม่ยอมให้สัญชาติแก่เด็กที่เกิดจากมารดาคนไทย ในกรณีนี้แล้ว ก็จะมีผลให้เด็กนั้นเป็นคนไร้สัญชาติ ซึ่งกรณีไม่เป็นการสอดคล้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความรู้สึกด้านมนุษยธรรม ดังนั้น กรณีของเด็กชาย A ดังปัญหาตัวอย่างข้างต้น จึงไม่อยู่ในความมุ่งหมายของการใช้บังคับเพื่อถอนสัญชาติของเด็กชาย A บุตรอันมิชอบด้วยกฎหมายของทหารอเมริกันที่

³³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 บัญญัติว่า "เด็กเกิดจากหญิงที่มีได้มีการสมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น"

เกิดจากมารดาซึ่งเป็นคนไทย ทั้งนี้เพราะบิดามารดาของเด็กชาย A มิได้จดทะเบียนสมรสกัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 468/2524, 260/2525 และ 1223/2530)³⁴

กรณีตัวอย่างที่ 2 บุตรเกิดจากบิดาเป็นคนต่างด้าว ซึ่งได้รับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ และใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวโดยถูกต้องตามกฎหมาย แต่มีมารดาเป็นคนต่างด้าวที่เข้าเงื่อนไขตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 โดยบุตรเกิดก่อนที่บิดามารดาจดทะเบียนสมรสกัน แต่บิดามารดาจดทะเบียนสมรสโดยถูกต้องก่อนประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ใช้บังคับ ดังนั้น บุตรจะได้รับสัญชาติไทยหรือไม่ และอยู่ในกรณีนี้อาจถือถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 หรือไม่

³⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 468/2524 "คำว่า "บิดา" ที่ใช้ในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7, 8, 14, 15, 17, 21 และ 24 ซึ่งมีความหมายถึงบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย มิได้ระบุใช้คำว่า "บิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย" ไว้แต่อย่างใด เว้นแต่กรณีใดประสงค์จะเน้นให้แตกต่างจากบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงจะบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง เช่นในมาตรา 18 ที่ระบุว่ามารดาเป็นคนต่างด้าวแต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น ดังนั้น คำว่าบิดาเป็นคนต่างด้าว ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ข้อ 1. จึงหมายความว่า บิดาที่เป็นคนต่างด้าวจะต้องเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น มิใช่หมายถึงบิดาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย"

คำพิพากษาฎีกาที่ 260/2525 "ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ที่ให้ถอนสัญชาติไทยของบรรดาบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยมีบิดาเป็นคนต่างด้าวตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ นั้น หมายถึง บิดาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น เมื่อคนต่างด้าวมิใช่บิดาโดยชอบด้วยกฎหมายของโจทก์ จึงไม่อาจถอนสัญชาติไทยของโจทก์ได้"

คำพิพากษาฎีกาที่ 1223/2530 "โจทก์เกิดในประเทศไทย โดยเป็นบุตรของนาง ด. คนสัญชาติไทย กับนาย ค. คนสัญชาติญวน บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเข้ามาในประเทศไทยโดยมิได้รับอนุญาตตามกฎหมาย โจทก์จึงเป็นบุคคลสัญชาติไทย โดยการเกิดตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7 (3) ที่ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 บัญญัติให้ถอนสัญชาติไทยของบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาเป็นคนต่างด้าว และขณะที่เกิด บิดาเป็นผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย โดยมิได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองนั้น คำว่าบิดาเป็นคนต่างด้าวตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ หมายความว่า บิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย การที่โจทก์มีบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นคนต่างด้าว จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะถอนสัญชาติไทย..."

จากกรณีตัวอย่างที่ 2 บุตรย่อมได้รับสัญชาติไทย ตามนัยมาตรา 7 (3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ทั้งนี้เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย แม้ต่อมาจะมีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ถอนสัญชาติไทยของบรรดาบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย และเข้าเงื่อนไขตามข้อ (1) (2) หรือ (3) แต่กรณีนี้ บุตรไม่ถูกถอนสัญชาติไทย เพราะบิดามารดาจดทะเบียนสมรสโดยถูกต้องก่อนประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 มีผลใช้บังคับ จึงเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดานับแต่วันสมรส และบิดาไม่เข้าเงื่อนไขตามข้อ 1(1) (2) หรือ (3) แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 (เทียบเคียงคำพิพากษาฎีกาที่ 213/2531)³⁵

กรณีตัวอย่างที่ 3 บุตรเกิดจากบิดาเป็นคนต่างด้าว ซึ่งได้รับใบสำคัญถิ่นที่อยู่และใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวโดยถูกต้องตามกฎหมาย แต่มีมารดาเป็นคนต่างด้าวที่เข้าเงื่อนไขตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 บิดาได้จดทะเบียนการรับรองบุตรโดยถูกต้องก่อนประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 มีผลใช้บังคับ ดังนี้ บุตรจะได้รับสัญชาติไทยหรือไม่ และอยู่ในกรณีที่อาจถูกถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 หรือไม่

จากกรณีตัวอย่างที่ 3 บุตรย่อมได้รับสัญชาติไทย ตามนัยมาตรา 7 (3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ทั้งนี้เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย และแม้ต่อมาจะมีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ถอนสัญชาติไทยของบรรดาบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย และเข้าเงื่อนไขตามข้อ 1(1) (2) หรือ (3) ก็ตาม แต่กรณีนี้ บุตรไม่ถูกถอนสัญชาติไทย เพราะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา นับแต่วันจดทะเบียนว่าเป็นบุตร และบิดาไม่เข้าเงื่อนไขตามข้อ 1(1) (2) หรือ (3) แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337

กรณีตัวอย่างที่ 4 บุตรเกิดจากบิดามารดาเป็นคนต่างด้าว ซึ่งได้รับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ และใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวโดยถูกต้องตามกฎหมายก่อนประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 มีผลใช้บังคับ แต่บุตรเกิดก่อนที่บิดามารดาได้รับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ และใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว ดังนี้ บุตรจะได้รับสัญชาติ

³⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 213/2531 บุคคลซึ่งเกิดในประเทศไทย โดยมีบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทย โดยได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองโดยชอบ ย่อมได้รับสัญชาติไทยและไม่อยู่ในข่ายที่จะถูกเพิกถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 แม้มารดาของบุคคลเหล่านั้นจะเป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองก็ตาม

ไทยหรือไม่ และอยู่ในกรณีนี้อาจถูกถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 หรือไม่

จากกรณีตัวอย่างที่ 4 บุตรย่อมได้รับสัญชาติไทย ตามนัยมาตรา 7 (3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ทั้งนี้เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย แต่ในขณะที่บุตรเกิดบิดามารดาตายยังมิได้รับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ และใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวโดยถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้น บุตรจึงต้องถูกถอนสัญชาติไทยตามข้อ 1(2) หรือ (3) แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 แล้วแต่กรณี (เทียบเคียงคำพิพากษาฎีกาที่ 822/2529)³⁶

อย่างไรก็ตาม การถอนสัญชาติไทยของบรรดาบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทยและเข้าเงื่อนไขตามข้อ 1(1) (2) หรือ (3) แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 นั้น จะมีผลให้บุคคลที่ถูกถอนสัญชาติไทย ย่อมสิ้นสัญชาติไทยตั้งแต่วันที่ถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือ ตั้งแต่วันที่ 14 ธันวาคม 2515 ซึ่งเป็นวันที่ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 มีผลใช้บังคับเป็นต้นไป หากได้มีผลย้อนหลังถอนสัญชาติไทยของบุคคลดังกล่าว นับตั้งแต่บุคคลนั้นเกิด³⁷ ฉะนั้น ในระหว่างระยะเวลาตั้งแต่วันที่

³⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 822/2529 ผู้ว่าราชการจังหวัดจําเลยมีคำสั่งให้นายทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองแก๊ซสัญชาติของโจทก์ ในทะเบียนบ้านและสำเนาทะเบียนบ้านจากสัญชาติไทยเป็นสัญชาติฉนวน และนายทะเบียนได้ปฏิบัติตามคำสั่ง แม้การออกคำสั่งของจําเลยเป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ และระเบียบแบบแผนของราชการ จะไม่เป็นการละเมิดต่อโจทก์ก็ตาม ก็เป็นการโต้แย้งสิทธิของโจทก์ตาม ป.ว.พ.ม. 55 แล้ว โจทก์จึงมีอำนาจฟ้อง

ต้นฉบับเอกสารที่เจ้าพนักงานทำขึ้นส่งต่อศาลโดยตรง ไม่ต้องมีพยานบุคคลเข้าเบิกความรับรอง ศาลก็รับฟังได้ ตาม ป.ว.พ.ม. 93

ขณะโจทก์เกิด บิดามารดาของโจทก์ไม่มีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวตาม พ.ร.บ. คนเข้าเมือง พ.ศ. 2490 ม. 29 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น จึงต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า บิดามารดาของโจทก์เข้ามาในราชอาณาจักรไทยโดยมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ. คนเข้าเมืองฯ จึงถือว่าขณะโจทก์เกิด บิดามารดาของโจทก์เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยมิได้รับอนุญาต ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ต้องด้วยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 โจทก์จึงถูกถอนสัญชาติไทย

³⁷ บันทึกหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการถอนสัญชาติไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ตุลาคม 2523)

บุคคลนั้นเกิดถึงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 บุคคลดังกล่าวย่อมได้สัญชาติไทย ตาม
 นัยมาตรา 7(3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 อันจะมีผลถึงบุตรของ
 บุคคลดังกล่าว ดังกรณีตัวอย่างต่อไปนี้

กรณีตัวอย่างที่ 5 เด็กหญิง ก. เกิดวันที่ 27 พฤศจิกายน 2515
 จากบิดา ซึ่งได้รับสัญชาติไทย เนื่องจากเกิดในราชอาณาจักรไทยตามนัยมาตรา
 7 (3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ต่อมาบิดาของเด็กหญิง ก.
 ถูกถอนสัญชาติไทย เนื่องจากบิดาของเด็กหญิง ก. เกิดในราชอาณาจักรไทย
 จากบิดาคนต่างด้าว ซึ่งเข้าเงื่อนไขของการถอนสัญชาติไทย ตามข้อ 1(1)(2)
 หรือ (3) แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ดังนี้ เมื่อบิดาของเด็กหญิง ก.
 ถูกถอนสัญชาติไทยแล้ว เด็กหญิง ก. จะถูกถอนสัญชาติไทยด้วยหรือไม่

จากกรณีตัวอย่างที่ 5 เด็กหญิง ก. ไม่ถูกถอนสัญชาติไทย ตามข้อ 1
 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติดังกล่าว ทั้งนี้เพราะในขณะที่เกิด เด็กหญิง ก. มีบิดา
 เป็นคนสัญชาติไทย การถอนสัญชาติไทยของบิดาของเด็กหญิง ก. มีผลให้บิดา
 ของเด็กหญิง ก. สิ้นสัญชาติไทย ตั้งแต่วันที่ 14 ธันวาคม 2515 เมื่เด็กหญิง
 ก. เกิดวันที่ 27 พฤศจิกายน 2515 จึงเป็นการเกิดในขณะที่บิดายังมีสัญชาติ
 ไทยอยู่ จึงไม่เข้าเงื่อนไขทั้ง 3 ประการ ตามข้อ 1 แห่งประกาศของคณะ
 ปฏิวัติดังกล่าว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1513-1514/2531)³⁸

1.4.2 กรณีโต้แย้งสิทธิของบุคคลที่เกิดหลังวันที่ 14 ธันวาคม 2515 ซึ่งไม่ได้รับสัญชาติไทย

ประกาศของคณะปฏิวัติ ข้อ 2 กำหนดให้บรรดาบุคคลที่เกิดในราช
 อาณาจักรไทย หลังวันที่ 14 ธันวาคม 2515 (เมื่อประกาศฉบับนี้ใช้บังคับ)

³⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1513-1514/2531 จำเลยเป็นบุตรของ
 มารดาซึ่งเป็นคนต่างด้าวที่ปรากฏบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย จำเลยจึงไม่อาจ
 ถูกถอนสัญชาติไทยด้วยกรณีของมารดาได้ ส่วนบิดาของจำเลย และจำเลยเป็น
 บุคคลสัญชาติไทย โดยการเกิดในราชอาณาจักร และจำเลยเกิด ในขณะที่บิดา
 จำเลยมีสัญชาติไทย ดังนี้ แม้อันต่อมาในภายหลังบิดาจำเลยจะถูกถอนสัญชาติไทย
 ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 จำเลย ก็หาถูกถอนสัญชาติไทย ตาม
 ประกาศของคณะปฏิวัติดังกล่าวด้วยหรือไม่

ในคดีที่ต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง เมื่อศาลอุทธรณ์มิได้
 พังข้อเท็จจริงว่าจำเลยเกิดเมื่อใด ศาลฎีกามีอำนาจฟังข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้

โดยบิดาเป็นคนต่างด้าว หรือมารดาเป็นคนต่างด้าว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ได้สัญชาติไทย หากในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดานั้นเป็น

1. ผู้ที่ได้รับการผ่อนผัน ให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย

2. ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทย เพียงชั่วคราว หรือ

3. ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย โดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

ทั้งนี้ เว้นแต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พิจารณาเห็นสมควร และสั่งเฉพาะรายเป็นประการอื่น

การโต้แย้งสิทธิในกรณีตามประกาศของคณะปฏิวัติ ข้อ 2 นี้ มักไม่ปรากฏเป็นปัญหาโดยตรงมากนัก ทั้งนี้ เนื่องจากบุคคลที่เกิดหลังวันที่ 14 ธันวาคม 2515 หากเข้าเงื่อนไขตามข้อ 2 ของประกาศของคณะปฏิวัติ ก็จะไม่ได้รับสัญชาติไทย แต่ปัญหาที่ต้องพิจารณาอยู่ที่ว่า การถอนสัญชาติไทยของบรรดาบุคคลที่เกิดก่อนวันที่ 14 ธันวาคม 2515 และเข้าเงื่อนไขตามประกาศของคณะปฏิวัติ นั้น จะมีผลกระทบถึงบุตรของบุคคลที่ถูกถอนสัญชาติไทย ซึ่งเป็นผู้ที่เกิดหลังวันที่ 14 ธันวาคม 2515 หรือไม่ กล่าวคือ บุคคลที่ถูกถอนสัญชาติไทย ตามเงื่อนไขในประกาศของคณะปฏิวัตินั้น เมื่อต้องสิ้นสัญชาติไทย นับแต่วันที่ 14 ธันวาคม 2515 และกลายเป็นบุคคลต่างด้าว บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบุคคลต่างด้าว ซึ่งเกิดหลังวันที่ 14 ธันวาคม 2515 จะถือเป็นผู้ที่ไม่ได้รับสัญชาติ เพราะเกิดจากบุคคลต่างด้าวหรือไม่

กรณีตัวอย่าง เด็กชายหนึ่ง เกิดเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2515 ในราชอาณาจักรไทยจากบิดา ซึ่งมีสัญชาติไทย เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย ตามนัยมาตรา 7(3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ต่อมาบิดาของเด็กชายหนึ่งถูกถอนสัญชาติไทย โดยผลของประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ดังนั้น เมื่อปรากฏบิดาของเด็กชายหนึ่งถูกถอนสัญชาติไทย และเป็นบุคคลต่างด้าวแล้ว เด็กชายหนึ่งจะได้รับสัญชาติไทยหรือไม่

จากกรณีตัวอย่าง เด็กชายหนึ่งเกิดหลังจากที่บิดาถูกถอนสัญชาติไทย (เกิดหลังวันที่ 14 ธันวาคม 2515) นั้น เด็กชายหนึ่งย่อมได้รับสัญชาติไทย ตามมาตรา 7(3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 เพราะเกิดในราช

ราชอาณาจักรไทย และในขณะที่เกิดเด็กชายหนึ่งมิได้มีบิดาเป็นบุคคลที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในข้อ 1 (1) (2) หรือ (3) แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ทั้งนี้ อันเนื่องมาจากบิดาของเด็กชายหนึ่งเกิดในราชอาณาจักรไทย ดังนั้น เด็กชายหนึ่งจึงมิใช่บุคคลตามข้อ 1 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 และไม่เข้าอยู่ในเกณฑ์ที่จะมิได้สัญชาติไทย ตามข้อ 2 ของประกาศของคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าว

จากการศึกษากรณีตัวอย่าง จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 นั้น กำหนดเกี่ยวกับการถอนสัญชาติไทยของบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ แต่ห้ามผลกระทบกระเทือนการได้สัญชาติไทยของบุตรของบุคคลนั้น (บุคคลชั้นหลาน) ไม่ การพิจารณาสัญชาติของบุคคลชั้นหลาน จึงจำต้องพิจารณาสัญชาติของบุคคลชั้นลูกเป็นเกณฑ์เสียก่อน ประกาศของคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าว จึงไม่อาจนำมาปรับใช้ได้ในทุกกรณี อย่างไรก็ตาม การได้สัญชาติไทยของบุตรของบุคคลนั้น (บุคคลชั้นหลาน) หากไม่สามารถนำประกาศของคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าวมาใช้บังคับ ผลก็คือ จำต้องพิจารณาสัญชาติ ตามนัยมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แต่เพียงประการเดียวนั่นเอง

สำหรับการโต้แย้งสิทธิ ตามมาตรา 8³⁹ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 นั้น ไม่ปรากฏมีปัญหาที่จะต้องพิจารณา ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการที่พระราชบัญญัติสัญชาติกำหนดไว้อย่างชัดเจน สำหรับบุคคลที่มีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว และขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนทางทูต, กงสุล, พนักงานหรือผู้เชี่ยวชาญขององค์การระหว่างประเทศ ตลอดจนคนในครอบครัว บุตรของบุคคลเหล่านั้น แม้จะเกิดในราชอาณาจักรไทย แต่ก็จะไม่ได้รับสัญชาติไทย เพราะบุคคลดังกล่าวเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เพื่อปฏิบัติหน้าที่เป็นการชั่วคราว และก็ได้เดินทางกลับไป ซึ่งจากข้อเท็จจริงก็ไม่เคยปรากฏมีบุตร

³⁹ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 8 บัญญัติว่า

"ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ย่อมมิได้สัญชาติไทย ถ้าขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาเป็น

- (1) หัวหน้าคณะผู้แทนทางทูตหรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนทางทูต
- (2) หัวหน้าคณะผู้แทนทางกงสุล หรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทน

ทางกงสุล

- (3) พนักงานหรือผู้เชี่ยวชาญขององค์การระหว่างประเทศ

(4) คนในครอบครัวซึ่งเป็นญาติอยู่ในความอุปการะ หรือคนใช้ ซึ่งเดินทางมาจากต่างประเทศมาอยู่กับบุคคลใน (1) (2) หรือ (3)

ของบุคคลดังกล่าว ยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติไทย หรือโต้แย้งสิทธิแต่ประการใด เป็นการยอมรับว่าตนไม่มีสิทธิที่จะได้รับสัญชาติไทย ตามนัยพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งกำหนดไว้อย่างชัดเจนแล้ว